

LAATUSUOSITUS
HYVÄN IKÄÄNTYMISEN
TURVAAMISEKSI
JA PALVELUJEN
PARANTAMISEKSI

Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä (2014)

LAATUSUOSITUS
HYVÄN IKÄÄNTYMISEN
TURVAAMISEKSI
JA PALVELUJEN
PARANTAMISEKSI

■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Helsinki 2014

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi
Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä (2014)

ISBN 987-952-00-3466-5 (nid.)

ISBN 987-952-00-3467-2 (PDF)

URN:ISBN:987-952-00-3467-2

<http://www.urn.fi/URN:ISBN:987-952-00-3467-2>

www.stm.fi/julkaisut

Kuvat: Tuulikki Holopainen

Kustantaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Ulkoasu ja paino: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy, Tampere 2014

Sisällysluettelo

Johdanto	7
Tavoitteena ikäystävällinen Suomi	8
Miten suomalaisten ikääntyminen vaikuttaa	9
Asennemuutos – tulevaisuuden suuri haaste	9
Laatusuositus ikäystävällisen Suomen rakentamiseksi	12
Miksi laatusuositus on tärkeä	12
Mitä on hyvälaatuinen palvelu	13
Miten käsitetään sanat ”ikäntynyt väestö” ja ”iäkäs ihminen”	13
1. Osallisuus ja toimijuus	16
2. Asuminen ja elinympäristö	18
3. Mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikäntymisen turvaaminen	19
4. Oikea palvelu oikeaan aikaan	22
5. Palvelujen rakenne	24
6. Hoidon ja huolenpidon turvaajat	25
7. Johtaminen	26

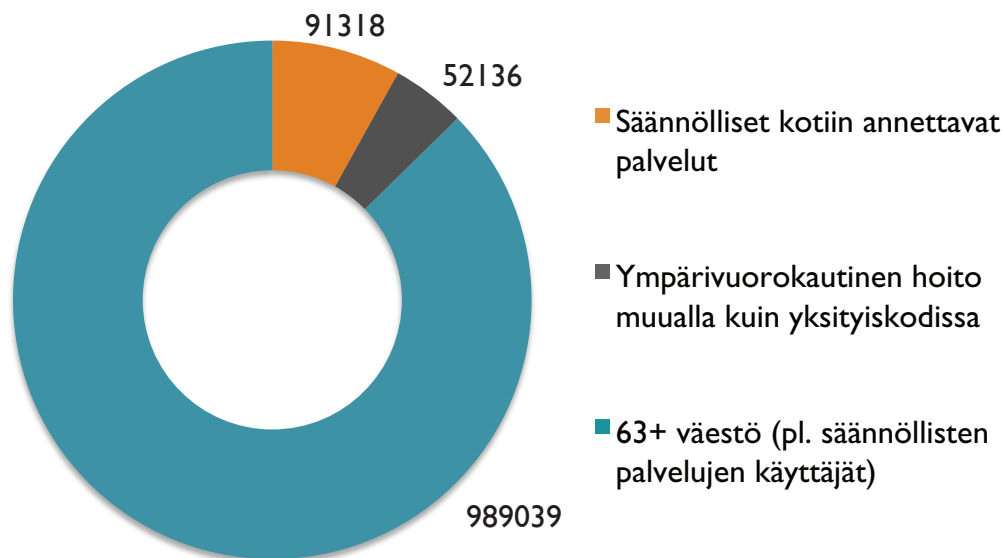
Johdanto

Tämä tietopaketti kertoo niistä asioista, joista säädetään nk. vanhuspalvelulaissa, ja laatusuosituksesta, joka on tehty lain toimeenpanon tueksi. Tavoitteena on ikäystävällinen Suomi. Kun tutustut tähän tietopakettiin, tiedät esimerkiksi mitkä ovat kunnan velvollisuudet ja osaat hakea apua itsellesi tai läheisellesi. Tietopaketti on tarkoitettu kaikille iäkkäille ihmisille, myös heidän läheisilleen.

Tietopakettiin on koottu kesällä 2013 julkaistusta laatusuosituksesta joitakin keskeisiä kohtia. Jos haluat tutustua laajemmin julkaisuun *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi*, löydät sen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön verkkosivuilta (www.stm.fi/julkaisut).

Tavoitteena ikäystävällinen Suomi

Ikääntynyttä väestöä (vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa 63+ väestöä) on tällä hetkellä reilu miljoona. Heistä suurin osa, lähes miljoona henkilöä, elää arkeaan itsenäisesti. Palveluja säännöllisesti käyttäviä on noin 140 000. Säännöllisiä kotiin annettavia palveluita, joita ovat kotihoito ja omaishoidon tuki, saa noin 90 000 henkilöä. Muualla kuin yksityiskodissa hoitoa ja huolenpitoa ympärivuorokauden saa reilut 50 000 henkilöä. Hoito tapahtuu tehostetussa palveluasumisessa, vanhainkodeissa tai terveyskeskussairaaloiden pitkäaikaishoidossa. Katso kuvaa 1.

Kuva 1. Säännöllisten palvelujen käyttäjät / 63 vuotta täyttänyt väestö.

Miten suomalaisten ikääntyminen vaikuttaa

Suomalaisen yhteiskunnan ikääntymisessä ei ole kyse vain iäkkäiden määrän kasvusta, vaan koko *väestörakenteen muutoksesta*. Väestön ikääntymisen taustalla vaikuttavat suurten ikäluokkien eläköityminen sekä syntyvyyden ja kuolevuuden aleneminen. Ennusteiden mukaan iäkkäiden määrä erityisesti vanhimmissa ikäluokissa kasvaa voimakkaimmin, samalla vähenee lasten ja työikäisten määrä.

Meidän onkin varauduttava ja mukauduttava entistä paremmin iäkkäimmän väestön tarpeisiin. Tämä voi toteutua edistämällä ja turvaamalla mahdollisimman tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä. Toisin sanoen on huolehdittava esteettömästä asuin- ja elinympäristöstä ja toimivista asiointiin liittyvistä liikenneratkaisuista. Täytyy myös kannustaa mielekästä tekemistä, kuten elinikäistä oppimista ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoa. Tarvitaan siis aitoa yhdessä tekemistä, niin että kaikessa kehittämisessä ja päätöksenteossa kuuluu iäkkäiden ääni.

Asennemuutos – tulevaisuuden suuri haaste

Kaikessa toiminnassa on tunnistettava ja otettava huomioon, että iäkkäät ihmiset eivät ole yhtenäinen ryhmä. Joukossa on hyvin eri-ikäisiä, 63-vuotiaista yli 100-vuotiaisiin, naisia ja miehiä, joista suurin osa on varsin terveitä ja hyvässä kunnossa. Vain joka neljäs 75 vuotta täyttäneistä käyttää säännöllisiä palveluja. On aktiivisia ”harmaita panttereita” ja niitä, jotka eivät toimintakykynsä rajoitteiden takia pysty olemaan mukana toiminnoissa ilman tukea. On hyväosaisia ja syrjäytyneitä, valtaväestöä ja vähemmistöjä, etniseltä taustaltaan erilaisia iäkkäitä.

Kaikilla iäkkäillä on oltava iästä ja toimintakyvystä riippumatta mahdollisuus elää omanlaistaan hyvää elämää omissa yhteisöissään.

Hyvinvoinnin näkökulma ei saa kaventua niin, että iäkkäät ihmiset nähdään vain palvelujen tarvitsijoina ja käyttäjinä. Vastuukysymyksiäkin tulee pohtia. Ihmisen oma vastuu ja yhteiskunnan vastuu eivät ole toinen toisensa poissulkevia. Iäkäs ihminen on aina omien voimiensa mukaan osallistuja ja toimija. Hän asettaa itse omat tavoitteensa, valikoi kiinnostuksen kohteensa ja toimintatapansa ja arvioi omaa toimintaansa.

Laatusuositus ikäystävällisen Suomen rakentamiseksi

Miksi laatusuositus on tärkeä

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet ikäihmisten palvelujen kehittämistä koskevan laatusuosituksen vuosina 2001 ja 2008. Vuonna 2013 laatusuositus on uudistettu vastaamaan paremmin ajan henkeen. Sen tarkoituksena on kiinnittää huomio ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemiseen ja vanhuspalvelulain toteutumiseen.

Keskeistä on

- **herättää** ihmiset keskustelemaan hyvästä vanhenemisestä ja sen turvaamisesta sekä tarvittavista palveluista ja niiden laadusta tarjoamalla työkaluja pohdinnan pohjaksi
- **auttaa** ikääntyneitä itse arvioimaan ikääntymisen tuomia haasteita omassa kunnassaan nostamalla esille ikääntymiseen liittyviä tärkeitä kysymyksiä
- **ennakoida** oikeisiin tietoihin perustuen oman kuntansa ikäystävällisyyttä
- **auttaa** iäkkäitä ihmisiä itse pitämään huolta omasta terveydestään ja toimintakyvystään sekä ennakoimaan asumiseensa liittyviä kysymyksiä
- **kannustaa** seuraamaan, miten järjestelyt ja tulevat suunnitelmat kohtaavat, vastaavatko ne todellisiin tarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa
- **tukea** kuntia iäkkäiden palvelujen kehittämisessä ja palvelujen arvioinnissa
- **auttaa** muita tahoja, kuten sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajia, alan ammattilaisia ja kolmannen sektorin toimijoita suunnittelemaan ja arvioimaan omaa toimintaansa.

Laatusuosituksen kokonaistavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen *koko ikääntyneelle väestölle*. Terve ja toimintakykyinen ikääntyminen mahdollistaa osallistumisen yhteiskunnalliseen elämään, parantaa elämänlaatua ja vaikuttaa sosiaali- ja terveystalvelujen tarpeeseen.

Niille *iäkkäille ihmisille, jotka tarvitsevat palveluja*, suositus ohjaa turvaamaan ne laadukkaina ja vaikuttavina. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, ikääntyneen väestön palvelun tarpeet on selvitettävä ja suunniteltava, miten ne parhaiten voidaan toteuttaa. Tämän jälkeen on asetettava tavoitteet. Samat selvitystoimet, tavoitteiden asettaminen ja toteuttamissuunnitelmat kohdistetaan yksilötasolle. Tavoitteiden saavuttamiseksi ja palvelujen parantamiseksi tarvitaan vielä arviointi siitä, miten suunnitelmat ovat toteutuneet.

Mitä on hyvälaatuinen palvelu

Palvelujen laatu tarkoittaa palvelun kykyä vastata asiakkaiden selvitettyihin palvelutarpeisiin. Laadukas palvelu on järjestelmällistä ja vaikuttavaa. Lisäksi se on säännösten mukaista ja kustannustehokasta. Laadukas palvelu ylläpitää tai parantaa asiakkaan toimintakykyä ja lisää terveyttä. Se on myös turvallista, se lähtee asiakkaan tarpeista ja vastaa niihin sekä on oikein ajoitettua.

Miten käsitetään sanat "ikäntynyt väestö" ja "iäkäs ihminen"

Vanhuspalvelulaissa ja laatusuosituksessa tarkoitetaan ikääntyneellä väestöllä vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestönosaa. Vastaavasti iäkkäällä ihmisellä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt. Syynä voivat olla korkean iän myötä alkaneet, lisääntyneet tai pahentuneet sairaudet tai vammat taikka korkeaan ikään liittyvä rappeutuminen.

SUOSITUS NOSTAA ESILLE SEITSEMÄN TEEMAA

1. Osallisuus ja toimijuus
2. Asuminen ja elinympäristö
3. Mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen
4. Oikea palvelu oikeaan aikaan
5. Palvelujen rakenne
6. Hoidon ja huolenpidon turvaajat
7. Johtaminen

I. Osallisuus ja toimijuus

*Tämä teema nostaa esille kysymyksen:
Miten saada ikääntyneen väestön ääni kuulumaan sellaisissa päätöksissä, jotka koskevat heitä itseään?*

Ikääntyneen väestön osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla vaikuttamassa yhteisön jäsenenä ja kansalaisena yhteisön toimintaan ja palvelujen kehittämiseen. Iäkkään ihmisen näkökulmasta osallisuus merkitsee osallistumista omien palvelujen suunnitteluun, oman asian käsittelyyn asiakkaana sekä palvelujen laadun arviointiin silloin, kun toimintakyky on heikentynyt.

Aidon osallisuuden turvaaminen merkitsee yhteistä tekemistä kunnan sisällä – kulttuuri-, liikunta-, opetus- ja teknisen toimen kesken – sekä yhdessä järjestöjen, yritysten ja seurakuntien kanssa. Erilaisia areenoita tulee kehittää eri toimijoiden ja ikäpolvien kesken. Tällaiset kohtaamiset synnyttävät usein jotakin uutta toimintaa, jonka kautta osapuolet voivat oppia toinen toisiltaan.

Mahdollisuutta osallistua kunnalliseen ja valtakunnalliseen päätöksentekoon pidetään keskeisenä laadun osatekijänä.

Esiin nousevat silloin yhtenä esimerkkinä *vanhusneuvostot*. Niiden jäsenet tuntevat iäkkäiden tarpeet, odotukset ja kokemukset, joten niiden keskeisenä tehtävänä on tuoda esille iäkkäiden ääni. Vanhusneuvostojen on oltava mukana laatimassa, seuraamassa ja arvioimassa kunnan/alueen suunnitelmia ja osallistuttava palvelujen riittävyyden ja laadun arviointiin. Niiden tehtäviin kuuluu myös tiedottaa ikääntyneelle väestölle vireillä olevista asioista. Vanhusneuvosto vaikuttaa tekeillä esityksiä, aloitteita ja antamalla lausuntoja ikääntyneen väestön näkökulmasta. Vanhusneuvostot voivat myös kutsua päättäjiä ja asiantuntijoita kuultaviksi. Lisäksi ne voivat tuoda ikääntymisnäkökulman esiin ja osoittaa pulmakohtia.

Vanhusneuvostoja on perustettu suurimpaan osaan Suomen kunnista, mutta vanhuspalvelulain edellyttämät lakisääteiset tehtävät ovat niille vielä uusia. Lain mukaan esimerkiksi kunnan on kerättävä palautetta palveluja käyttäviltä – ja vanhusneuvosto voi käsitellä tätä palautetta.

Iäkkäiden kuntalaisten äänen kuulemiseksi on myös usein käytetty mieli-
pide- ja palautekyselyjä sekä järjestetty erilaisia kuulemistilaisuuksia. Näiden
keinojen tueksi tarvitaan vielä keskustelevia kansalaisraateja. *Kansalaisraadilla*
tarkoitetaan pohdiskelevaa, keskustelevaa ja harkitsevaa työskentelyä ryhmäs-
sä. Raatien avulla on mahdollisuus saada punnittua ja syvällistä tietoa käsitte-
lyssä olevasta asiasta.

Iäkkään ihmisen mahdollisuudesta osallistua on huolehdittava.

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat osallisuuden edellytyksiä. Esteettömyys ja saavutettavuus tarkoittavat, että ihmiset pystyvät käyttämään tuotteita, tilaa tai palveluja iästä, sairaudesta, vammasta tai toiminnanrajoitteista huolimatta.

Tutkimusten mukaan ikäihmisten hyvää arkea vaikeuttavat osallistuvan ja mielekkään tekemisen puute, liikkumisen hankaluus, yhteiskunnan kielteiset asenteet, yksinäisyys, turvattomuus, koetun elämänlaadun heikentyminen sekä palvelujen ja ennalta ehkäisevän toiminnan riittämättömyys.

Esimerkiksi erilaisiin vaikeuksiin voi saada apua henkilökohtaisista apuvälineistä, kuten liikkumisen apuvälineistä, kuulolaitteista tai opaskoirista. Myös toisen henkilön apu, kuten omaishoitajan tai henkilökohtaisen avustajan tuki, on monelle todella merkittävä. Ympäristössä liikkumista edistävät hissit, rammit, valaistus sekä julkinen liikenne ja kuljetuspalvelut.

Sen lisäksi, että palveluiden on oltava saavutettavia ja esteettömiä, iäkkään ihmisen on saatava osallistua omien palvelujensa suunnitteluun ja niitä koskevaan päätöksentekoon; hänen mielipiteensä on kuultava ja mielipide kirjattava palvelusuunnitelmaan. Hänellä on oltava myös mahdollisuus arvioida palvelujen toimivuutta ja laatua.

2. Asuminen ja elinympäristö

Tämä teema nostaa esille kysymyksen: Miten sinun kunnassasi huolehditaan ikääntyneen väestön asumiseen ja elinympäristöön liittyvästä ennakoinnista ja itsenäisen asumisen tukemisesta?

Ikääntyneen väestön elämänlaadun kannalta keskeisin asumisen paikka on oma koti, joka tukee itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja mielekästä tekemistä. Ikääntymisen muutoksiin voi myös itse varautua ottamalla huomioon asunnon ja lähiympäristön mahdollisuudet tilanteessa, jossa toimintakyky iän myötä muuttuu.

Laatusuosituksessa korostetaan ihmisten omaa ennakointia ja varautumista vanhenemiseen.

Tällöin korostuvat niin asunto kuin sen lähiympäristö. Asuinrakennusten esteettömyydellä on suuri merkitys arjessa selviytymisen kannalta. Ellei esteettömyyttä oteta huomioon, voivat tapaturmat lisääntyä. Esimerkiksi joka toinen yli 85-vuotias kaatuu ainakin kerran vuodessa, jopa puolet toistuvasti. Erityisesti porrastapaturmat ovat iäkkäille kohtalokkaita. Vanhojen kerrostalojen suurimmat haasteet taas liittyvät hisseihin. Ne ovat joko liian pieniä tai niitä ei ole.

Koska suurin osa iäkkäistä asuu – ja haluaa asua – omassa kodissaan, tärkeimmät ikääntymiseen liittyvät toimet ovat *ennakointi ja itsenäisen asumisen tukeminen*. Vuonna 2012 kotona asui 90 prosenttia yli 75-vuotiaista.

Vaikka kunnat ovat vähitellen muuttaneet palvelurakenteitaan vähentämällä laitoshoidoa, muutos on ollut varsin maltillista. Tutkimusten mukaan osa nykyisistä tiloista laitoksissa ja palvelutaloissa on ahtaita, eivätkä ne tue asukkaiden omatoimisuutta. Yhden hengen huoneiden osuutta tulisi lisätä samalla kun palvelurakennetta olisi muutettava kotona asumista tukevaksi. Ikäystävällisessä kunnassa on ikääntyneille erilaisia asumisen vaihtoehtoja, toimivia asumisen ja palvelujen kokonaisuuksia sekä esteettömiä ja turvallisia asuinympäristöjä.

3. Mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen

Tämä teema muistuttaa: Pidä huolta itsestäsi. Oman ikääntymisesi ja hyvinvointisi avaimet ovat sinun käsissäsi. Liiku säännöllisesti ja syö terveellisesti. Tarkkaile omaa vointiasi.

Ikääntyneet tarvitsevat säännöllisiä palveluita muuta väestöä enemmän, sillä iän myötä toimintakyky muuttuu. Vanhimpiin ikäluokkiin kuuluvien määrän kasvaessa lisääntyy myös palvelujen tarve. Tätä voidaan kuitenkin hillitä määrätietoisella varautumisella.

Suomen väestön ikääntyessä nopeasti sen terveyden ja toimintakyvyn turvaamisesta tulee entistä tärkeämpi. Terve ikääntyminen vaikuttaa suoraan työurien pitenemiseen ja iäkkäiden täysivaltaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa. Se parantaa elämänlaatua ja vähentää sosiaali- ja terveystalouden tarvetta. Tätä kautta voidaan vaikuttaa myös julkiseen talouteen.

Hyvinvointia ja terveyttä edistävillä palveluilla lisätään toimintakykyisiä elinvuosia ja siirretään palvelujen tarvetta elinkaarella myöhemmäksi. Eri-tyishuomio on kiinnitettävä kuntoutukseen, sillä mahdollisuus asua kotona edellyttää kuntoutuspalvelujen lisäämistä ja niiden monipuolisuutta. Lisäksi tarvitaan ravitsemusneuvontaa (lue lisää: *Ikääntyneiden ravitsemussuosituks*, www.ravitsemusneuvottelukunta.fi) ja liikuntaohjeita. Niiden vaikuttavuudesta on hyvää näyttöä. Myös aivoterveyttä voi edistää monin eri tavoin (lue lisää: *Kansallinen muistiohjelma*, www.stm.fi).

Koska monilla ikääntyneillä, etenkin vanhimpiin ikäluokkiin kuuluvilla, toimintakyky heikkenee, huomio on kiinnitettävä niihin ryhmiin, joilla ennakoitua olevan eniten riskejä. Riskiryhmien tunnistaminen ei aina ole helppoa. Kuntasi iäkkäille suunnatuista neuvontapalveluista saa tietoa kuntien verkkosivuilta.

Joitakin vinkkejä hyvinvointiin

Yleisen terveystiedon lisäksi on hyvä kiinnittää huomio seuraaviin hyvinvointia lisääviin seikkoihin.

RAVITSEMUSVINKIT

- kiinnitä huomio ruokailun laatuun, säännöllisyyteen ja monipuolisuuteen, mm. riittävään proteiiniin, energian, nesteen ja kuidun saantiin
- seuraa painosi muutoksia ja kerro niistä terveydenhoidon henkilöstölle
- muista D-vitamiinin käyttö
- huolehdi suun terveydestä

LIIKUNTAVINKIT

- hanki tietoa sinulle sopivista liikuntamuodoista
- anna tarvittaessa arvioida oma kuntosi ja liikkumiskykysi, mm. jalkojen terveydentila
- harrasta arkiliikuntaa ja ota osaa esimerkiksi ohjattuun ulkoiluun
- liiku säännöllisesti, käy kävelemässä vaikkapa vain 10 minuuttia kerrallaan

OSALLISTU, TARKKAILE JA ENNAKOI

- osallistu sinua kiinnostaviin tapahtumiin, älä jää yksin
- keskustele mieltäsi vaivaavista asioista ja kysy asiantuntijoilta neuvoa
- tarkkaile omaa terveyttäsi ja ennakoi mahdolliset vaarat kuten kaatumiset
- pyydä apua esimerkiksi asumisen ennakointiin ja korjausneuvontaan liittyvissä kysymyksissä
- keksi uusi sinulle sopiva harrastus, ryhdy opiskelemaan jotakin kiinnostavaa
- pidä huolta rokotuksistasi, hanki esimerkiksi influenssarokotus

4. Oikea palvelu oikeaan aikaan

Tämä teema on erityisen tärkeä: Selvitä palvelujen tarpeet ja ota selvää niiden saannin perusteista omassa kunnassasi. Kunnan velvollisuutena on kertoa, millä edellytyksellä palveluja saa.

Laatusuosituksessa tämä teema on kohdistettu ennen muuta ammattilaisille. Siinä käsitellään palveluja tarpeiden kartoittamisesta palvelujen toteutukseen.

Laatusuosituksessa sanotaan esimerkiksi, että kunnan on laadittava ja julkaistava ikääntyneen väestön saavutettavissa ja ymmärrettävissä olevalla tavalla perusteet siitä, millä edellytyksillä henkilöillä on oikeus sosiaalipalveluihin ja muihin sosiaalihuollon tukitoimiin.

Palveluihin luetaan kuuluvaksi niin kuntoutuksesta huolehtiminen kuin turvallinen lääkehoito.

Kansalaisen kannalta tärkeää on muistaa, että palvelut käynnistyvät aina niiden tarpeiden arvioinnilla. Kun *palvelutarve* ilmenee, palvelutarpeet on selvitettävä kattavasti. Siitä alkaa iäkkään ihmisen tarvitsemien palveluiden suunnittelu ja toteutus. Palveluntarpeen arvioon voi hakeutua itse, tai omainen, ystävä tai vaikka naapuri voi soittaa kuntaan, jos huomaa läheisensä toimintakyvyn heikentyneen tai havaitsee muita epäkohtia.

Kun palvelujen tarve on todettu, on tehtävä *palvelusuunnitelma*. Se tehdään yhdessä iäkkään ihmisen ja tarvittaessa hänen omaisensa/läheisensä kanssa. Kaikkia mielipiteitä on kuunneltava ja iäkkään näkemys on kirjattava palvelusuunnitelmaan. Palvelusuunnitelman on oltava ajantasainen ja katettava iäkkään tarvitsemien palvelujen kokonaisuus. *Viranhaltijapäätös* tehdään kunnan järjestämistä vastuuseen kuuluvista sosiaalipalveluista. Jos päätös ei tyydytä, on oikeus hakea siihen muutosta.

Palvelusuunnitelmaa *toteuttavat yhdessä* kaikki palvelusuunnitelmaan kirjatut toimijat.

lökkään ihmisen on saatava ne palvelut, jotka hänelle on myönnetty.

Palvelujen *toteutusta seurataan* säännöllisesti. Jos palvelutarpeessa tapahtuu muutoksia esimerkiksi toimintakyvyn heikentyessä, palvelutarpeiden selvitys on tehtävä uudelleen.

Palvelujen suunnittelu ja toteutus pähkinänkuoressa

- palvelutarpeiden kokonaisuuden arviointi
- palvelusuunnitelman tekeminen
- viranhaltijapäätös koskien kunnan sosiaalipalveluja
- toteutus yhteistyössä
- myönnettyjen palvelujen saaminen
- toteutumisen säännöllinen seuraaminen
- palautteen kerääminen ja käsitteleminen: kunnan on kerättävä palautetta ja vanhusneuvosto käsittelee sitä halutessaan

5. Palvelujen rakenne

Tämä teema muistuttaa: Opi kyselemään, miten sinun kunnassasi ikääntyneen väestön asiat on järjestetty, onko kunnassa otettu huomioon väestön rakennemuutos.

Ikääntyneen väestön palvelurakenteen on vastattava iäkkäiden ihmisten palvelutarpeita. Tämän vuoksi vanhoja palvelurakenteita pitää uusida. Useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa ja suosituksissa on esitetty, että laitoshoidon tulee vähentää ja kotiin annettavia palveluita sekä asumispalveluita lisätä ja monipuolistaa. Nyt tämä tavoite ilmaistaan myös vanhuspäivätoimintalaissa.

Tärkeä strateginen valinta on kotona asumisen mahdollistaminen. Jotta ikääntynyt voi asua nykyistä pidempään kotona, on huolehdittava terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen edistämisestä ja samalla kuntoutuksen lisäämisestä sen eri muodoissa.

Tärkeitä asioita ovat asunto- ja hoitojärjestelyjen turvaaminen sekä omaisten ja läheisten tukeminen iäkkään ihmisen rinnalla.

Laatusuosituksessa korostetaan, että kunnissa on asetettava ikääntyneen väestön tarpeisiin pohjaavat palvelurakenteen tavoitteet. Tilannetta on seurattava siten, että otetaan huomioon iäkkäiden säännöllisesti käyttämien palvelujen lisäksi muutkin tarkoituksenmukaiset palvelut. Näiden palvelujen peittävyttä ja kohdentamista on myös seurattava. Muita kuin säännöllisesti käytettyjä palveluja ovat mm.

- terveellisiin elintapoihin liittyvä ohjaus
- sosiaalihuoltoa ja sosiaaliturvaa koskeva ohjaus
- erilaiset apuvälinepalvelut
- kuntoutusta edistävät fysio- ja toimintaterapiapalvelut
- monialaista kuntoutusta edistävät palvelut sekä tilapäinen kotihoito, päivähoito ja lyhytaikaishoito

6. Hoidon ja huolenpidon turvaajat

Tämä teema nostaa esille kysymykset: Onko henkilöstömäärä riittävä? Takaako henkilöstön osaaminen laadukkaan palvelun? Onko henkilöstö- ja osaamisresurssit kohdennettu oikein?

Riittävä määrä henkilöstöä on välttämätön edellytys turvallisen ja laadukkaan palvelun takaamiseksi iäkkäille ihmisille. Tutkimukset ovat osoittaneet, että henkilöstön määrän ohella hoidon laatuun vaikuttavat henkilöstön osaaminen, osaamisen oikea kohdentaminen ja osaava lähijohtaminen.

Huolellinen ja monipuolinen tarpeiden arviointi on perusteena myös henkilöstön määrän ja osaamisen oikein kohdentamiseen. Hoitoa ja huolenpitoa tulee tarkastella laajemmin. Vanhuspalvelulaissa säädetään henkilöstön määrästä ja osaamisesta.

Laatusuosituksessa on yksityiskohtaiset suositukset henkilöstön määräksi ja rakenteeksi kotihoidossa, tehostetussa palveluasumisessa, vanhainkodeissa ja terveyskeskussairaaloiden pitkäaikaishoidossa. Henkilöstömitoituksen suunnittelun perusteet määräävät asiakkaiden fyysinen, kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ja palvelun tarve.

Omaiset ja läheiset hoidon ja huolenpidon turvaajina ovat tärkeä voimavara, jonka toimintakykyisenä pitäminen sekä tavoitteellinen tukeminen on eduksi kaikille.

Jos paljon eri tuottajien palveluja käyttävä iäkäs ihminen tarvitsee apua palvelujen toteuttamisessa ja yhteensovittamisessa, kunnan on nimitettävä hänelle vastuutyöntekijä. Hänen tehtävänä on seurata yhdessä iäkkään ihmisen kanssa palvelusuunnitelman toteutumista sekä palveluntarpeiden muutoksia. Vastuutyöntekijän tehtävänä on myös neuvoa ja auttaa häntä palvelujen ja etuuksien saantiin liittyvissä asioissa.

7. Johtaminen

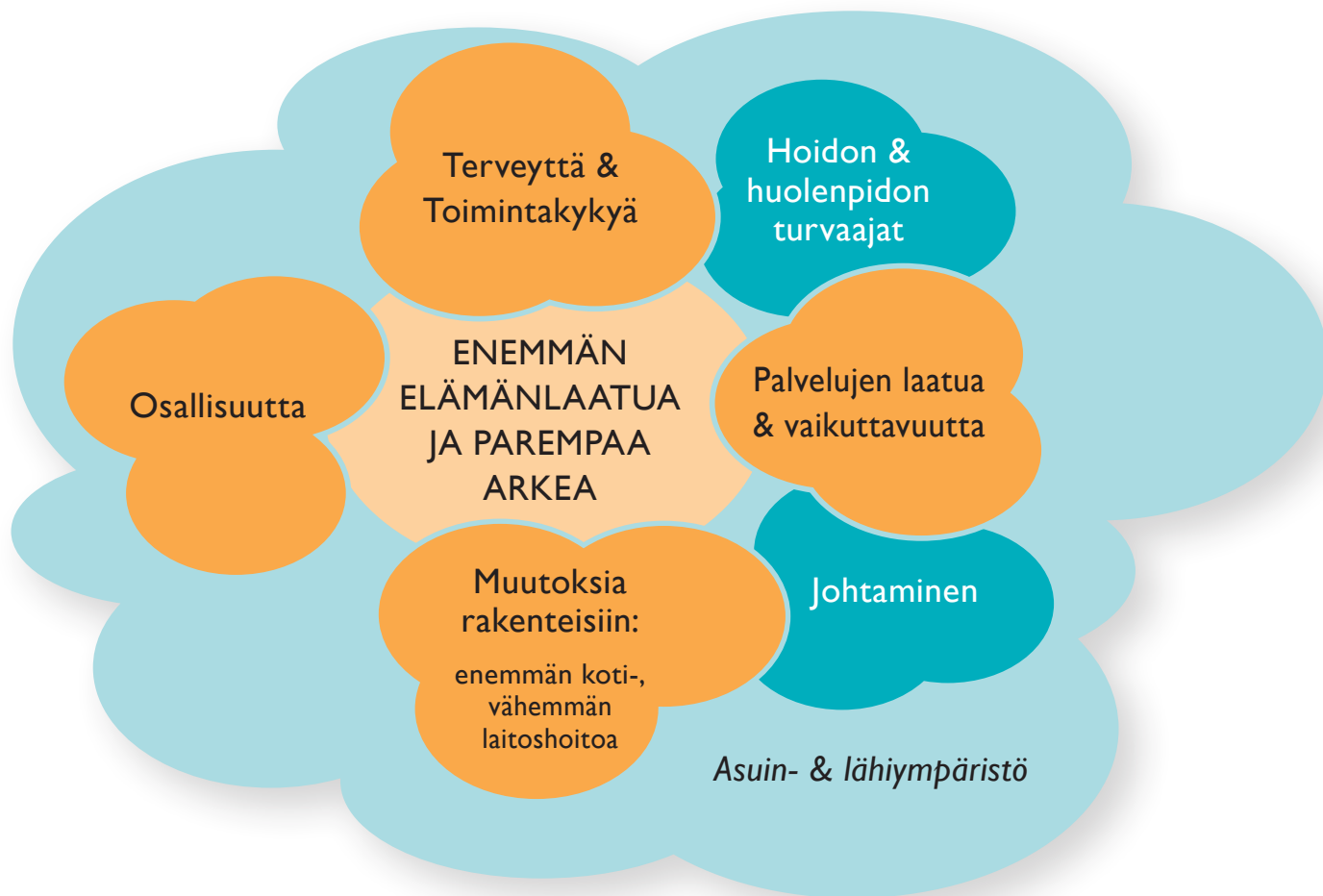
Tämä teema muistuttaa: Johtamisen on oltava jämäkkää – on johdettava ja otettava vastuu!

Viimeisenä teemana laatusuosituksessa on johtaminen. Kuntien sosiaali- ja terveystoimessa johtamisen kautta tulee luoda edellytykset palveluille, joilla tuetaan koko ikääntyneen väestön toimintakykyä ja turvataan iäkkäille ihmisille heidän tarpeitaan vastaava eheä ja laadukas palvelujen kokonaisuus.

Kunnan strategisen johdon vastuulla on

- toimia yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi
- laatia valtuustokausittain suunnitelmat toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi sekä palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi
- varata riittävät voimavarat suunnitelman toteuttamiseksi
- arvioida vuosittain palvelujen riittävyttä ja laatua
- turvata palvelujen yhdenvertainen saatavuus ja asiakkaiden kielellisten oikeuksien toteutuminen
- hankkia käyttöön riittävästi monipuolista asiantuntemusta
- asettaa vanhusneuvosto ja turvata sen toimintaedellytykset ja mahdollisuudet osallistua kunnan toimintojen suunnitteluun, arviointiin ja seurantaan
- järjestää neuvontapalveluja ja muita ikääntyneen väestön hyvinvointia tukevia palveluja

Kuntalaisen tehtävänä on seurata oman kuntansa toimia, olla halutessaan mukana yhteistyössä ja puuttua havaittuihin epäkohtiin. Ikäystävällisen Suomen rakentamiseen tarvitaan meitä kaikkia.

Kuva 2. Laatusuosituksen sisällön kokonaisuus, tärkeät osa-alueet.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Puhelin 0295 16001 (Valtioneuvoston vaihde)
Postiosoite PL 33, 00023 Valtioneuvosto
www.stm.fi

Tämä esite löytyy sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta osoitteesta
www.stm.fi/julkaisut

Sähköpostitilauspalvelu
Tilauspalvelusta voi tilata sähköpostiin sosiaali- ja terveysministeriön uusimmat
- julkaisut
- tiedotteet ja verkkouutiset
- Yläkulma-artikkelit
- kuntainfot

Sähköpostitilauksen voi tehdä osoitteessa
www.stm.fi/tilauspalvelu

ISBN 978-952-00-3466-5 (nid.)

9 789520 034665